

з опитування. Усе це не пояснює світ. Воно показує, як люди в ньому виживають, продають себе, захищаються. Фільм фактично складається з таких окремих «кадрів-фактів», і недаремно в підзаголовку стоїть «15 конкретних фактів».

А ще ці псевдодокументальні інтерв'ю... Вони ніби соціологічні опитування про секс, політику, демократію, але все залежить від того, хто питає, яким тоном, у якій ситуації. Поль, лівий хлопець, врешті доходить до висновку: об'єктивності тут не буває. Інтерв'юер завжди несе в собі упередження.

Літературні герої намагаються жити «правильно», але постійно спотикаються об власну природу. У Годара ці старі моральні правила замінили інші — що модно, що круто звучить, що куплять, що лайкнуть. А фінал з Полем — це вже не романтична смерть від кохання. Це просто абсурдна межа. Людина не витримує, коли весь світ навколо перетворюється на суцільний медійний шум, і всередині — порожнеча.

Тож Мопассан дає фільму чуттєву основу — пристрасть, непевність, трагічний розрив. А Годар накладає зверху все, чим дихали 60-ті: політику, рекламу, поп-музику, інтерв'ю, постійний галас. Виходить такий діагноз поколінню. Любовна лінія тут є, але вона радше ілюстрація: як важко з'єднати два різних погляди на світ, коли між ними весь час влізають товари, гасла, порожні фрази — і в результаті просто тиша.

Д. Новіков, Д. Ізмайлов

НЕНАДІЙНИЙ НАРАТОР У ПРОЗІ ДАФНИ ДЮ МОР'Є, ЕМІЛІ БРОНТЕ ТА ГЕНРІ ДЖЕЙМСА

D. Novikov, D. Izmailov

THE UNRELIABLE NARRATOR IN THE PROSE OF DAPHNE DU MAURIER, EMILY BRONTË AND HENRY JAMES

Феномен ненадійного наратора є одним із найважливіших художніх явищ у літературі XIX–XX ст. Уперше теоретично осмислений Вейном Бутом цей прийом набув особливого значення для аналізу творів, що балансують між реальністю й суб'єктивним сприйняттям. Романи Дафни дю Мор'є «Ребекка» (1938), Емілі Бронте «Буремний перевал» (1847) та повість Генрі Джеймса «Поворот гвинта» (1898) демонструють різноманітні стратегії використання цього прийому, що робить їх порівняльний аналіз актуальним для сучасного літературознавства.

Ненадійний наратор — це оповідач, чий судження, сприйняття або інтерпретація подій суттєво розходяться з інтерпретацією прихованого автора. Ненадійність може бути пов'язана з обмеженим знанням, упередженістю, нещирістю або моральною сліпотою наратора та має два основні типи:

- a) міметична — викривлення реальності через психологічні особливості наратора;
- b) текстуальна — суперечності на рівні самого тексту.

У готичній традиції, до якої належать усі три обрані твори, ненадійний наратор виконує специфічну функцію: він підсилює атмосферу таємничості, розмиває межі між реальним і надприродним, змушує читача самостійно реконструювати істину.

У «Ребеці» безіменна героїня-наратор є класичним прикладом наївного оповідача з обмеженим знанням. Її ненадійність зумовлена:

- a) соціальною та психологічною невпевненістю, що викривляє сприйняття подій;
- b) неповним доступом до інформації про минуле Максима та Ребекки;
- v) ідеалізацією померлої Ребекки та самоприниженням.

Дю Мор'є майстерно використовує техніку поступового розкриття: читач спочатку сприймає Ребекку очима наратора (як досконалість), але поступово дізнається про справжню природу її характеру. Ненадійність наратора тут служить механізмом створення саспенсу та кульмінаційного повороту.

«Буремний перевал» демонструє складну багаторівневу наративну структуру з двома основними оповідачами: Локвудом (зовнішній спостерігач) і Неллі Дін (служниця, свідок подій). Обидва є ненадійними, але з різних причин. Локвуд — міський джентльмен, який неправильно інтерпретує провінційну реальність через недостатнє розуміння місцевих реалій і психології персонажів. Його романтичні ілюзії та поверхневність сприйняття створюють іронічну дистанцію. Неллі Дін — упереджена учасниця подій, яка моралізує, виправдовує власні вчинки та маніпулює розповіддю відповідно до своїх уявлень про мораль. Бронте використовує принцип рамкової нарації, що дозволяє зіставляти різні версії історії та залишає простір для множинної інтерпретації характеру Гіткліфа — чи є він демонічною постаттю, чи жертвою обставин.

«Поворот гвинта» — найбільш радикальний приклад ненадійної нарації серед аналізованих творів. Гувернантка-натор є потенційно психічно нестабільною, що породжує фундаментальну невизначеність: чи справді привиди Квінта та міс Джессел існують, чи це галюцинації гувернантки. Джеймс використовує техніку структурної неоднозначності: текст містить сигнали для двох несумісних інтерпретацій:

- а) натуралістична версія — діти справді перебувають під впливом злих духів;
- б) психологічна версія — гувернантка проектує власні пригнічені бажання та страхи на невинних дітей.

Ненадійність наратора в Джеймса — це не помилка сприйняття, а онтологічна невизначеність, що робить неможливим остаточне встановлення істини.

Кожен з розглянутих творів має особливу стратегію використання ненадійного наратора:

1. Наївна ненадійність («Ребекка») — наратор чесний, але обмежений у знанні. Ненадійність тут є тимчасовою і долається наприкінці твору через розкриття правди. Функція — створення інтриги та несподіваного повороту в межах детективної схеми.
2. Упереджена множинна нарація («Буремний перевал») — кілька нараторів, кожен з яких фільтрує реальність через власні цінності. Ненадійність тут структурна: вона не усувається, а множить перспективи. Функція — деконструкція одновимірних моральних оцінок, створення діалогічності.
3. Радикальна ненадійність («Поворот гвинта») — наратор може бути психічно хворим, що ставить під сумнів саму можливість об'єктивного знання. Ненадійність абсолютна й не підлягає вирішенню. Функція — створення модерністської невизначеності, де читач змушений конструювати сенс самотійно.

Усі три автори використовують ненадійного наратора для проблематизації відносин між суб'єктивністю та істиною, однак рівень цієї проблематизації різний: від тактичного прийому (дю Мор'є) до онтологічного принципу (Джеймс). Це відображає еволюцію готичного роману від вікторіанських форм до модерністського експерименту.

Таким чином, розвиток прийому ненадійного наратора демонструє перехід від когнітивної ненадійності до онтологічної невизначеності як визначальної риси модерністської естетики.